

POGOVOR S STROKOVNIMI SPREMLJEVALCI

Srečanja pevskih, godčevskih in folklornih skupin, ki jih organizira JSKD, si ogledajo strokovni spremljevalci. Njihova naloga je, da spremljajo program, ob koncu vodjam skupin predstavijo svoje videnje tega programa, podajo strokovno oceno, predlagajo spremembe v posameznih predstavljenih programih ter pripravijo izbor za regijska oziroma državna srečanja. Navadno so to ljudje, ki se prav tako kot vodje skupin, s folklorno dejavnostjo ukvarjajo ljubiteljsko, a jim znanja in izkušnje narekujejo, da svoja opažanja na pogovorih in v pisnih ocenah delijo z drugimi.

Z nekaterimi od njih se brez dvoma poznate, z drugimi morda ne, pa smo jim zato, da bi vam predstavili vsaj del njihovih misli, postavili nekaj vprašanj.

Malči Možina

Zadnja tri leta ste pripravljali državno srečanje otroških folklornih skupin, pred tem nekaj let spremljali delo otroških folklornih skupin na območni ravni. So kakšne razlike, če strokovni spremljevalec vrednoti delo skupin na območni ali na regijski ravni in če so, kakšne?

Seveda so razlike. Na območni ravni je kakovost bistveno slabša, ker se tam pojavljajo skupine, ki jim primanjkuje ali znanja ali energije ali se prijavijo zgolj zaradi Sklada ali šole in njihovega posrednega financiranja. Na regijski ravni pa je mogoče spremljati skupine, katerih program je že preverjeno dober. Naloga strokovnega spremljevalca na regijskih srečanjih je predvsem ta, da izbere skupine, ki so primerne za sodelovanje na državnem srečanju. S to prireditvijo se otroška folklorna dejavnost predstavi celotni slovenski javnosti. Želimo si, da bi imeli vsako leto čim več obiskovalcev in se ne bi predstavljali le folklorniki med seboj, po drugi strani pa si želimo tudi, da bi si prireditvev ogledalo čim več tistih, ki se ukvarjajo s poustvarjanjem otroškega izročila. Moja največja želja je še vedno, da ljudje, ki sooblikujejo našo današnjo kulturo, ne bi prekmalu pozabili naše preteklosti. Ne morem si predstavljati, kako bi lahko stalo drevo brez korenin. No, ja, s pomočjo tujega, vsiljenega podstavka, kar pa si večina od nas verjetno res ne želi.

Program državnih srečanj otroških folklornih skupin je bil v zadnjih treh letih drugačen tudi zaradi posebnih scenarijev, ki ste jih pripravili prav za ta namen. Otroci so na zadnjih treh Ringarajanjih povezovali program, tekmovali ... Zakaj se vam

zdi, da je treba državno srečanje pripraviti drugače kot na primer območna in regijska srečanja?

Kakovostna skupina, ki je bila izbrana za državno srečanje, je vsaj po mojem mnenju in glede na lastno prakso potrebovala veliko časa, da je pripravila program, ki je vreden predstavitve na državni ravni. Najprej se je s pripravo odrske postavitve veliko ukvarjal vodja, ki je moral ljubiteljsko raziskati vsebine, ki jih je vključil v program, moral je pravočasno organizirati dovolj vaj, zagotoviti njihovo kakovost, motivirati otroke, da so upoštevali njegove napotke, in drugo. Potem so se z novimi izzivi srečali otroci, ki so morali trdo delati za dober rezultat.

Taka skupina si zasluži lepo prireditvev. Že samo sodelovanje na državni prireditvi bi za ljudi – za sodelujoče in gledalce – moralo pomeniti nekaj res veličastnega, tako veličastnega, da bi odmevalo med folklorniki in drugimi. Ali se vam morda ne zdi pomembno, da bi si naše programe kdaj prišel (prišla?) pogledat naš minister (naša ministrica) za kulturo ali kdo drug iz državnega vrha? Ne samo v predvolilnem času, ko je tudi folklorna dejavnost lahko privlačna za politike. Menim, da si skupine zaslužijo zanimivo prireditvev in da si jo zaslužijo tudi gledalci. Da bi bilo med njimi kar največ takih, ki bi lahko spodbudno vplivali na razvoj folklorne dejavnosti.

Kaj pa kakovost programa? Je potrebno in nujno, da otroci poustvarjajo otroško izročilo in da izvajajo program, ki je primeren njihovi starostni stopnji?

Kakovost programov otroških folklornih skupin je različna: nekateri se v odrski postavitvi bolj posvečajo plesom, drugi svoj program gradijo na vsebini ali pesmi, tretji iščejo drugačne poti. Vse je lahko dobro, če je primerno sestavljeno, če je ustrezno povezano, da otroci ostanejo otroci, so naravni, razigrani, prepirljivi ali uporniški, kakor pač narekuje vsebina odrske postavitve. Popolnoma zagovarjam stališče, naj bo program prilagojen starosti otrok, ki sodelujejo v skupini. Ob tej priložnosti bi rada le opozorila, da naj se vodje otroških folklornih skupin, ki v svoj program vpletajo prvine šeg in navad, res dobro pozanimajo, kakšno vlogo so pri tem imeli otroci, če so jo sploh imeli. Če posebne vloge otrok ni zaznati, se je možno zgolj igrati. Najbolj zabavni so gotovo vsakdanji dogodki iz življenja otrok, ki omogočajo pripravo zabavnih in zanimivih vaj, kar bi moral biti tudi eden od ciljev našega delovanja. Če znamo prisluhniti otrokom, kakovost programa včasih pride sama od sebe.

Nina Luša

Strokovnim spremljevalcem vodje folklornih skupin pogosto očitajo, da so prestrogi, preveč natančni, da od otrok in vodij skupin pričakujejo preveč, da ne razumejo, v kakšnih razmerah skupine delujejo, in podobno. Vi ste začeli srečanja strokovno spremljati pred kratkim, sami še vedno delate z otroško folklorno skupino, pa me zato zanima, ali se je vaš pogled na vlogo strokovnih spremljevalcev srečanj, zdaj ko tudi sami opravljate to delo, kaj spremenil. Se vam zdi, da so (ali ste) prestrogi?

Sama vodim otroško folklorno skupino več let in srečala sem se že s številnimi strokovnimi spremljevalci. Vsako strokovno mnenje sem vedno vzela kot pozitivno pomoč k lastnemu razvoju na folklornem področju. S pomočjo konstruktivne kritike sem se naučila veliko drobnih malenkosti, prejela veliko koristnih nasvetov ali bila opozorjena na neprimerne stvari, ki jih pri svojem delu moram upoštevati ali se jim izogniti. Dobra kritika je gotovo več vredna kot plehka pohvala. Vsekakor pa to ne pomeni, da je pohvala čisto brezpredmetna. Mislim, da je treba vsako odrsko postavitev, v katero je vložena ogromno truda in prostega časa, najprej pohvaliti (vse dobro izvedene dele postavitve, kostume, če so primerni, dobro petje, pravilno zaplesane plesne, dobro zamisel odrske postavitve ...) nato pa svetovati, kaj bi lahko bilo bolje, opomniti, kaj je prihodnjič bolje izpustiti, ali pa svetovati več vaj za dobro izvedbo zamišljene odrske postavitve. Mislim, da se pri svojem delu poskušam vsega tega tudi držati.

Srečanja ste dve leti spremljali na Gorenjskem, živite in s skupino pa delujete na Primorskem. Izročilo Primorske vam je zato verjetno bliže kot tisto iz drugih delov Slovenije. Bi se vam morda zato zdelo bolje, da bi kdaj v prihodnje ocenjevali delo skupin na Primorskem, ali je bolje, da se srečujete s terenom, v katerega niste osebno vpeti?

Ker sem članica folklorne skupine, ki pleše ples iz vse Slovenije, mi je ljudsko izročilo tudi drugih pokrajin kar blizu. Seveda ne enako kot primorsko, zato se še vedno zgodi, da včasih odprem knjigo in se o kakšnem plesu pred prihodom na območno srečanje poučim. Pozitivno je tudi, da skupin ne poznam in nisem obremenjena z ozadjem njihovega delovanja, tako lahko nepristransko vrednotim odrsko postavitev, ki so jo na srečanju prikazali.

Zelo bi bila vesela, če bi lahko spremljala srečanja folklornih skupin na Primorskem, a ker je moja otroška skupina del tega območja, se mi ne zdi pošteno, da bi bila tukaj strokovna spremljevalka. Zgodi se namreč, da ti vsi očitajo, da si pristranski, če svojo skupino izbereš za regijsko srečanje, če pa je ne, jo lahko s tem zelo prikrajšaš.

Pri ogledu programov vrednotite tudi primernost "pootročanja" plesov odraslih. Kaj vas najbolj prepriča in katere nedoslednosti so najbolj moteče?

Vsi vemo, da so nekatere otroške folklorne skupine starostno zelo različne. Tako lahko skupaj plešejo sedem- in štirinajstletniki. Zdi se mi prav, da so v tem primeru plesi pravilno poenostavljeni. Pri mlajših otrocih so potrebne večje poenostavitve, pri starejših manj izrazite. Vsekakor moramo skrbeti, da ohranimo osnovne značilnosti plesov in da iz plesa s poenostavitvijo ne naredimo nove stvari, ki izvirni podobi ni več blizu – da si torej ne izmišljujemo novih plesov. Prav tako se mi zdi pomembno, da otroci na odru niso pomanjšani odrasli in ne prikazujejo poroke ali

pa na primer veselice, temveč se poroko ali veselico lahko igrajo. Vse to mora biti seveda iz nastopa jasno razvidno. Prav tako je neprimerno, da premajhne otroke učimo pretežek ples, brez prilagoditev, saj je to že vnaprej obsojeno na neuspeh. Otroci bodo plesali zunaj ritma, ki ga narekuje glasbena spremljava, se okorno obračali ali ne bodo zaplesali koraka, ki je bil zapisan. S primernim prilaganjem, vendar še vedno z ohranjanjem osnovne podobe plesa, se izognemo vsem nedoslednostim in pripomoremo k dobri izvedbi odrske postavitve, ki smo jo ustvarili.

Marija Jurtela

Vloga strokovnega spremljevalca srečanj folklornih skupin prav gotovo vpliva na vodenje v lastni skupini. Vi vodite otroško skupino iz Cirkovc, ki je sicer sami na srečanju ne ocenjujete, ker spremljate skupine v Pomurju in Mariboru z okolico. Me pa zanima, ali ste zato, ker ste hkrati vodja in strokovna spremljevalka srečanj, kaj bolj obremenjeni s tem, kako se bo na srečanju predstavila vaša skupina?

Prav gotovo. Če ljudje vedo, da strokovno spremljaš svoje kolegice in kolege, od tebe več pričakujejo. Mnogi mislijo, da ti, ki drugim svetuješ, kaj in kako v programu izboljšati, delaš tako rekoč brez napak in težav. Te pa ima vsak vodja. Tudi jaz pri sestavljanju odrske postavitve včasih ne najdem poti naprej, v skupini, kjer delujem, niso vsi člani odlični pevci z dobrim ritmičnim poslušom, pestijo nas težave z urniki in premnogo dejavnostmi otrok, saj prihajajo večinoma iz tretjega trilettja. Ker po dolgoletnem vodenju skupine dobro poznam merila za spremljanje in vrednotenje nastopov, je še toliko huje, če kljub naporu, ki ga vložim v delo skupine, že med nastajanjem predvidim, da nisem na povsem pravi poti. Ker imam dvojno vlogo, poslušam in skušam upoštevati nasvete, ki jih dobim na srečanjih, hkrati pa skušam po svoji vesti in znanju svetovati drugim. Prava resnica je ta, da več ljudi več ve, zato so strokovni pogovori za vse lahko koristni, ne glede na to, kje in kdaj potekajo. Dogodi se celo, da vrednotim delo skupine, s katero dela veliko bolj izkušen vodja, kot sem sama, vendar, vsaj upam tako, pogled "od zunaj" lahko pomaga.

Nekateri vodje otroških folklornih skupin so (ali so bili) hkrati člani odraslih, drugi, ki v folklorno skupino niso bili nikoli vključeni, pa so znanje pridobili po drugih poteh. Ali opazate, da so pri delu z otroki bolj uspešni tisti, ki imajo konkretne izkušnje iz lastnega udejstvovanja v folklorni skupini, ali tisti, ki imajo več pedagoškega znanja? Ali pa je res, da je bolj kot eno in drugo pomembno kaj tretjega?

Vsak vodja znanje pridobi po svoje. Prav gotovo mora dobro poznati ples in izročilo okolja, v katerem njegova skupina deluje. Pri tem brez dvoma koristi članstvo pri folklorni skupini, čeprav ne zadostuje. Potrebni so obiski seminarjev s področja pevskega, plesnega in drugega

izročila, pa tudi seminarji, ki nam razkrivajo posebnosti odrskega predstavljanja izročila. Temeljno znanje vodja skupine pridobi na začetnem seminarju za vodje otroških folklornih skupin, ki ga vodijo priznani strokovnjaki. Koristni so folklorni tabori, kjer se naučiš sestavljati program od začetka do konca. Ob vsem tem je še vedno pomembno, da najdeš zanimivo temo, pesem ali šego. Tudi pedagoško znanje je potrebno za lažje vzpostavljanje odnosa z otroki. Menim, da je treba združiti vse to, dodati pa še veliko intuicije, razmišljanja in ustvarjalnega dela na vseh omejenih področjih, da postaneš dober vodja skupine. Za uspešnega velja, da se dela kljub ljubiteljskemu delovanju loteva profesionalno in ga izvaja natančno in odgovorno.

Če skupina v svoj program vključuje pesmi, kakšne naj bodo in kako naj jih otroci pojejo?

Prav je, da folklorniki in folklornice pojejo in da v skupinah razvijamo pevske posluš. Izkoristiti je treba vse sposobnosti otrok, ki jih vodja hitro spozna, ob tem pa moramo upoštevati tudi lastne zmožnosti. Pesem mora biti ljudska, pripomoči mora k boljšemu celotnemu vtisu in podkrepiti odrsko postavitve. Majhni otroci (vrtčevski in otroci iz prvega triletja) naj pojejo enoglasno, večji pa naj se poskusijo z dvo- ali večglasjem. Pesmi naj bodo zapete čisto in brez spremljave harmonike ali drugega glasbila.

Nežka Lubej

Brez dvoma ste med strokovnimi spremljevalci otroških folklornih skupin oseba, ki najdlje opravlja to delo. Se je vrednotenje otroških folklornih skupin od začetkov v sedemdesetih letih pa do danes kaj spremenilo?

Res že trideset let uradno ali neuradno spremljam srečanja otroških folklornih skupin. Vedno so bila zaželena načela pravičnosti, tolerance, izkušenosti in širšega znanja o otroškem izročilu. Samo vrednotenje se je spremenilo toliko, kolikor so se spremenili cilji in razmere dela z otroškimi folklornimi skupinami. Sama sedaj vrednotim skupine po smernicah, ki jih skupaj oblikujemo na posvetih, seminarjih in taborih. Tudi prva leta sem upoštevala in vrednotila skupine na osnovi smernic, ki so veljale takrat. Vedno so bili v ospredju dobro petje, dobra glasbena spremljava in kakovostno zaplesan ples. Sčasoma smo dodali otroško igro ali drugo vsebino.

V sedemdesetih letih so bile cenjene otroške folklorne skupine, ki so dobro obvladale plesni program in bile čim bolj podobne odraslim, potem pa so se pojavile skupine, ki so se od poustvarjanja izročila odraslih zavestno odmaknile. Kaj pa danes? Je prav, da otroške skupine poustvarjajo izročilo otrok in da jim vodje folklornih skupin hkrati približujejo plesno izročilo odraslih?

V sedemdesetih letih so skupine morda dokaj dobro obvladovale plesni program (pogosto bolj kot sedaj), vendar

moramo vedeti, da je temeljil na drilu in trdi disciplini, včasih tudi na račun udarcev, ki so jih bili deležni otroci. Časi so zdaj drugačni, vzgoja je prilagojena potrebam otrok in ne ambicijam odraslih, zato pa sta delo in končna izvedba programa vsaj kdaj pa kdaj nekoliko slabša. Z otroki delamo, kot je z njimi v določenem starostnem obdobju treba delati, pripravljamo pa jim program, ki je zanje primeren.

V sedemdesetih letih so bile otroške skupine popolne kopije odraslih – tako v plesnem kot kostumskem pogledu, kar je že tedaj motilo nekatere raziskovalce izročila in ljubitelje. Prav njim gre zasluga, da smo spremenili programe otroških folklornih skupin in smo danes v svetu vsaj po vsebinskih konceptih daleč pred drugimi. Prav je, da otroci plešejo in poustvarjajo otroško izročilo. Vsak vodja mora sam preценiti, kateri ples in kako prilagojenega bo vključil v program, pri tem pa se moramo zavedati, da gre za plese odraslih, ki so prilagojeni otrokom. Slovenci imamo nekaj otroških plesov (lepa bela Lilija, rdeče češnje rad jem ...), druge plese pa za potrebe prenašanja plesnega izročila na mlade "pootročimo" (to so "pootročeni" plesi in ne otroški ljudski plesi; prav je, da se tega zavedamo).

Nekatere otroške folklorne skupine se odločajo, da v program vključujejo tudi rekvizite. Kaj bi jim priporočali?

Enega od možnih motivov za pripravo odrske postavitve predstavlja tudi rekvizit. Lahko je zanimiv sam po sebi, še bolj je zanimiv, če je primerno vključen v program – odvisno od sposobnosti in kreativnosti avtorja odrske postavitve. Predvsem pa mora biti na oder smiselno prinesen in odnesen, znotraj odrske postavitve pa mora odigrati ustrezno vlogo.

mag. Metka Knific

Že vsa leta razvoja folklornih skupin ugotavljamo, da najdemo med vodjami odraslih folklornih skupin sorazmerno enako število žensk in moških, med vodjami otroških folklornih skupin pa so moški zgolj redke izjeme. Je delo z otroki manj ugledno, je resnica ta, da moški z otroki ne znamo delati, se nam zdi manjvredno ... ali pa so vzroki, da se z vodenjem otroških folklornih skupin ukvarjajo predvsem ženske, drugi?

Sprašuješ me, ali se mi zdi, da moški z otroki ne znajo delati, ko imam okrog sebe moške z didaktičnim in pedagoškim čutom za poučevanje. Med njimi so brat, mož in oče. Podobno razmerje med moškimi in ženskami kot med vodjami otroških folklornih skupin je tudi med ljudmi, ki skrbijo za vzgojo in izobraževanje v vrtcih in šolah. Moškega kadra je resnično manj in zato so moški večinoma kot balzam za otroške duše, saj v primeru dobrega podajanja znanj otroci lahko veliko pridobijo. Zakaj je stanje tako, ne vem, saj tudi ne vemo (oziroma so razlage različne), zakaj je moških med politiki več kot žensk. V družbi obstajajo pač neka pisana

in nenapisana pravila, ki se jim je težko upreti. Ne le na Slovenskem, temveč tudi v vseh drugih članicah Evropske unije je število žensk, ki poučujejo na osnovnošolski ravni, precej večje od števila moških. (Na srednješolski ravni se razmerje prične izenačevati, na višješolski in visokošolski stopnji pa med učitelji prevladujejo moški.) To lahko opazimo tudi pri nas, če primerjamo vodje otroških in vodje odraslih skupin.

Moški so pogosto bolj racionalni in se jim ne da ukvarjati z otroki – mogoče pa je vzrok tudi v tem, da je delo otroških folklornih skupin še vedno manj cenjeno kot delo odraslih. Vsi imamo na jeziku besede, da so otroci naše največje bogastvo, ko pa je z dejanji treba pokazati, da si dejavnost otroških folklornih skupin zasluži prav enako priznanje kot dejavnost odraslih, na omenjeni rek pozabimo. Če pogledamo samo financiranje skupin, bomo takoj lahko ugotovili, da so odrasle v precejšnji prednosti.

Med otroškimi folklornimi skupinami najbolje delujejo tiste, katerih člani so stari med 8 in 12 let. Je krivdo, da na regijskih in državnih srečanjih redkeje gledamo skupine z mlajšimi otroki in skupine z najstniki, mogoče pripisati neustreznim vodjam ali njihovem neustreznemu delu ali pa morda tudi neustreznemu vrednotenju dosežkov teh skupin na območnih srečanjih?

Zdi se mi, da je teh skupin največ, zato jih je tudi na regijski in/ali na državni ravni več. Z otroki v tem starostnem obdobju je zanimivo delati, saj so že dovolj veliki, da so dokaj samostojni, in še ne dovolj veliki, da bi se množično upirali pravilom, da bi jim bilo nerodno nastopati, da bi si bili odveč ... Mlajša ali starejša starostna stopnja (od navedene 8–12 let) sta po mojem mnenju veliko bolj občutljivi. Veliko hitreje zaznajo nepoštenost in neiskrenost vodij in posledično ne sledijo njihovi viziji. Zdi se mi, da strokovni spremljevalci ne vrednoti(m)o neustreznosti teh skupin, včasih se mi zdi celo obratno, da se prehitro zadovolji(m)o z izjavo, da so v takem obdobju, ko je z njimi težje delati. Jaz pa še vedno zatrjujem, da učitelj/vodja ne more obvladati le enega starostnega obdobja, da "kdor zna, ta zna" z vsemi.

Pred leti je veliko programov otroških folklornih skupin vključevalo pogovore, besedne igre in drugo govorjenje, ki za razumljivost celote ni bilo nujno potrebno. Kaj bi vodjam otroških folklornih skupin glede odrske igre svetovali danes?

V odrsko postavitvev po mojem mnenju res ni treba na silo vključevati govora, če program tega ne zahteva. Zdi se mi, da so nekatere, pogosto slišane izjave otrok na odru velikokrat povsem nepotrebne (kot na primer "pejmo se ..." ali "dajmo, zaplešimo ..."), saj velikokrat le skušajo "reševati" neizvirne prehode med posameznimi prvinami v odrski postavitvi. Ko otrok stopi na oder, naj bo že takoj vključen v odrsko igro, saj s svojim vedenjem sporoča gledalcem to, kaj jim je treba sporočiti (tudi če postavitvev nima vsebine). Nastopajoči na odru oddaja energijo, ki jo gledalec v vsakem primeru začuti. Kot gledalci (in strokovni spremljevalci) pa si vedno želimo, da bi znali vodje sprožiti čim več te energije.

Petra Nograšek

Območne izpostave JSKD delujejo v zelo različnih razmerah, njihovi delavci pa so tudi različno vestni pri opravljanju svojih nalog. Ponekod je mogoče čutiti, da imajo folklorno dejavnost radi, da z izrednim veseljem pripravljajo srečanja folklornih skupin, drugje jim je to delo bolj v breme kot v veselje. Ali strokovni spremljevalci, ki imate z vodjo območne izpostave JSKD le kratkotrajen stik, to začutite in kaj bi na podlagi izkušenj, ki jih imate, predlagali, da bi delo potekalo v kar najširše zadovoljstvo vseh v pripravo srečanj vključenih ljudi.

Dejstvo je, da so za koordinatore območnih izpostav JSKD postavljeni ljudje z različnimi osebnostnimi nagnjenji do posameznih dejavnosti. Če je vodja nekoč ali še vedno aktiven v pevskem zboru, bo zanesljivo srečanje pevskih zborov pripravil na višji ravni kakor prireditve drugih dejavnosti. In to se mi zdi popolnoma normalno, a če želimo, da bi bila vsa srečanja na neki primerljivi ravni, bi bilo treba zelo jasno postaviti določene normative, ki jim mora posamezna prireditve ustrezati (od organizirane priprave generalke, urejenih garderob, poteka prireditve, pogostitve itd.). Lahko pa bi tudi strokovni spremljevalci kot zunanji opazovalci dali splošno oceno o posameznem srečanju določene območne izpostave.

Na drugi strani se mi zdi zelo pomembno, da je vodja območne izpostave prisoten na razgovoru po srečanju (kar ni povsod praksa), saj je tako seznanjen s kakovostjo skupin svojega območja.

Po končanih srečanjih potekajo z vodjami folklornih skupin razgovori, na katere lahko prijetno vpliva tudi prostor, kjer potekajo. Bi se s tem strinjali?

Srečanja otroških folklornih skupin načeloma potekajo v za to namenjenih dvoranah ali v ustreznih šolskih prostorih, kjer so tudi primerni prostori za razgovore. Trdim, da je najmanj, kar lahko vodje otroških folklornih skupin pričakujejo, da so na koncu postreženi s pijačo in prigrizkom. Vsak vodja se po svojim močeh trudi, da bi delal dobro, ne glede na to, kakšen je rezultat, in tega se moramo zavedati tako strokovni spremljevalci srečanj kot tudi organizatorji prireditvev. Prijeten prostor, kozarec pijače in prigrizek prijetno vplivajo na razgovor vodij s strokovnim spremljevalcem srečanja in poznejši pogovor, kjer vodje navežejo stike, dobijo dodatne informacije, si izmenjujejo mnenja ipd.

Godci predstavljajo pomemben del otroške folklorne skupine. Dober program je sicer mogoče sestaviti tudi brez njih, a možnosti so omejene. Kakšni so po vašem mnenju pravi godci in kakšno vlogo naj imajo znotraj otroške folklorne skupine?

Menim, da pravi in najbolj primeren godec ni tisti, ki dobro obvlada note, temveč tisti, ki glasbo čuti. Tu nastopi težava

zlasti pri mlajših otroških skupinah, saj se godci pri tej starosti šele odkrivajo, iščejo tipke ali strune na inštrumentu in se bolj kot z doživljanjem glasbe ukvarjajo z igranjem not. S starejšimi godci pa so velikokrat težave, ker ne vemo, kako jih obdržati v skupini, katere člani so mlajši od njih. Po navadi godca ravno vpeljemo in že odide z generacijo naprej, vodja skupine pa se mora ponovno spopadati z iskanjem in vpeljevanjem novega. Prav zato je smiselno dati na vajah godcu pomembno vlogo in ga preizkusiti tudi v drugih veščinah (ples, pesem, igra). Tako se ga lažje vplete v celotno odrsko postavitvev in morda obdrži kakšno leto dlje v skupini.

Saša Meglič

Občasno nam ljudje namignejo, da za razvoj dejavnosti ni dobro, da med strokovnimi spremljevalci prevladujejo ljudje, ki na ramah nosijo pet in več križev. Po drugi strani pa dobivamo očitke, da imajo mladi premalo znanj in izkušenj, da bi lahko strokovno spremljali srečanja in "solili" pamet starejšim in izkušenejšim. Se vam zdi, da je starost strokovnega spremljevalca za to, da dobro opravlja svoje delo, pomembna?

Strokovno spremljanje folklornih skupin je zelo odgovorno delo, ki resnično zahteva veliko znanja in izkušenj. Menim, da starost strokovnega spremljevalca ne vpliva na to, kako dobro bo opravil svoje delo. Bolj pomembno se mi zdi, da dobro pozna slovensko ljudsko izročilo in možnosti odrskih interpretacij, ki so se uveljavile v folklorni

dejavnosti. Le tako lahko vrednoti delo skupin, jim pomaga z nasveti in odgovarja na zastavljena vprašanja. Strokovnost se ne meri v letih, temveč je odvisna od lastne aktivnosti posameznika.

Kakovostno poustvarjanje slovenskega ljudskega izročila ni lahka naloga. In vsak, ki želi svoje delo dobro opravljati, je željan dobronamernih nasvetov. Sama sem bila brez izkušnje, ko sem začela voditi otroško folklorno skupino. Ker pa je bila moja želja delati čim bolje, sem se velikokrat obrnila na ljudi, ki so na tem področju strokovno podkovani. Takoj ko sem imela možnost, sem opravila začetni seminar za vodje folklornih skupin in se redno udeleževala seminarjev, ki so mi dali ustrezno podlago in znanje za delo. Dejavnost pa se iz dneva v dan razvija, in če želimo dobro delati, moramo spremembam slediti. Načina življenja v preteklosti ne bomo nikoli poznali do potankosti, lahko pa se mu poskušamo čim bolj približati. Prebiranje strokovne literature, proučevanje virov, ki pričajo o preteklosti, udeleževanje izobraževanj, upoštevanje nasvetov ljudi, ki imajo več izkušenj, so gotovo dejavniki, ki te pripeljejo do uspeha.

V življenju nam pot prekrizajo številni ljudje in prepričana sem, da se lahko od vsakega nekaj naučimo. Naj bodo to otroci, mladostniki, ljudje srednjih let ali v zrelih letih. Vsak ima svoja znanja in izkušnje, ki jih lahko deli z

drugimi. Od nas je odvisno, kako jih bomo sprejeli, jih med seboj povezali in nadgradili svoje znanje.

Strokovni spremljevalci se pred pričetkom območnih srečanj sestanemo in jasno pogovorimo o merilih, ki jih moramo upoštevati. Ta merila so enaka za vse in jih zagovarjamo vsi strokovni spremljevalci. Razumljivo pa je, da je v interpretacijo vpeta tudi naša subjektivnost, mimo katere ne moremo.

Pomembno je le, da se zavedamo, da je vsako mnenje in nasvet strokovnega spremljevalca le dobronamerno. Upoštevati moramo tudi, da smo vsi le ljudje in da žal ne poznamo odgovorov na vsa vprašanja.

Skupine, ki združujejo otroke med tretjim in šestim letom pogosto nastopajo v družbi vzgojiteljic – vodij skupin. Se vam zdi to primerno?

Večina otrok v tej starostni skupini se navadno na nastopu prvič sreča z odrom. Za otroke je to novo okolje, ki ga ne poznajo in jim ne predstavlja varnosti. Nekateri otroci se ne želijo izpostavljati, oder pa je kraj, kjer je vanje uprta množica pretežno nepoznanih ljudi. Na njem se ne znajdejo najbolje, zato se počutijo negotove in zmede jih lahko že vsaka malenkost.

Vodje skupin se tega navadno zavedajo, in ker želijo otrokom tudi med nastopom zagotoviti varno okolje, se odločijo, da so z njimi na odru. V tem ne vidim nič slabega, le način vključitve odrasle osebe v odrsko postavitvev mora biti smiseln. Vodja skupine mora dobro premisliti, kakšno vlogo bo imel na odru, saj mora biti v vsebino vključen od začetka do konca odrske postavitve. Če se v tej vlogi ne najde, lahko to rešijo tudi godci.

Velikokrat se zgodi, da ne vemo, kako v vsebino vplesti godce. Pri najmlajših skupinah pa je krasna možnost, da ubijemo dve muhi na mah. Otroci se bodo ob poznanih osebah počutili varne, godci pa bodo lepo vključeni v odrsko postavitvev. Seveda ni dovolj, da bodo le stali poleg otrok in igrali na inštrumente, v program jih moramo vplesti drugače. Otroke lahko česa naučijo, se z njimi igrajo, jih presenetijo ob kakšni vragoliji itn., hkrati pa jih usmerjajo, kaj morajo na odru početi.

Otroci pri tej starosti na odru lahko nastopijo tudi sami. Če želimo to doseči, potrebujemo veliko vaj za obvladovanje odra. Če imamo možnost, otroke kdaj pa kdaj peljemo vadit na oder, da se z njim seznanijo. Informirati jih moramo, kje bodo nastopali, kaj bodo v nastopu prikazali, zakaj bodo na odru, kdo in koliko ljudi jih bo prišlo pogledat, da jim bodo ljudje ploskali itd. Otroci si morajo oder predhodno ogledati. Pred nastopom morajo videti, kakšne so zavese, kje in kakšne so luči, mikrofoni, kje je kaj postavljeno, da se s temi stvarmi ne ukvarjajo med nastopom.

Ali tako majhne otroke spustiti na oder same ali ne, je odločitev posameznega vodje, ki te otroke tudi najbolje

pozna. Če so dovolj pripravljeni na odrski nastop, jih lahko pustimo same, v nasprotnem primeru pa sestavimo odrsko postavitev, v katero bomo smiselno vključili sebe oziroma godce.

Kostumska podoba je prva stvar, ki jo človek vidi, ko začne folklorna skupina nastopati. Kaj se vam zdi pri njej najbolj pomembno?

Ko se odločimo pripraviti odrsko postavitev, se moramo najprej zavedati, da se bomo z vsebino, ki si jo izberemo, skušali preseliti v določeno obdobje in kraj v preteklosti. Eden pomembnih dejavnikov v nastopu folklorne skupine je oblačilni videz. Pomembno je upoštevati oblačilne razmere v določenem času in kraju, saj s programom navadno skušamo interpretirati s plesom ali igro povezan godek iz preteklosti.

Razlikovati moramo med oblačenjem meščanskih in kmečkih otrok, med revnimi in bogatimi, med mlajšimi in starejšimi, med tem, ali se dogodek osredinja na praznik ali vsakdanjik, in podobno.

Gledalcem moramo dati jasno sliko, koga posameznik ali skupina na odru predstavlja, in otroke primerno obleči. Paziti moramo, da je slika kolikor toliko realna – kostumi morajo ustrezati materialno, barvno in krojno, ustrezna pa naj bo tudi velikost. Seveda ne smemo pozabiti na urejenost telesa. K temu bistveno pripomorejo urejene pričeske. Dekleta s kratkimi lasmi naj imajo pokrivala, dolgolaskeske pa naj imajo te spletene v dve kiti. Lase, ki padajo na čelo, je treba speti z navadnimi črnimi ali rjavimi ozkimi lasnicami, možno pa je splesti tudi dve francoski kiti, tako da so sprednji, krajši lasje vpleteni. Kite so lahko pritrjene z navadnimi ozkimi elastikami, čez katere v pentljo zavežemo navadno vrvico, rafijo ali ozek trak v umirjeni barvi – rdeč, moder, zelen, rjav.

Ko oblečemo folklorni kostum, moramo sneti tudi ves nakit (verižice, uhane, zapestnice, ure), saj smo tako veliko bolj prepričljivi.

Velikokrat se zgodi, da posamezni vodje ne vejo, v kaj otroke obuti, predvsem zato da jih ne bi zeblo, in tako vidimo najlonske nogavice in barvne šolske copate, s čimer naredimo črto čez zgledno odrsko podobo.

Otroci, predvsem najmlajši, so bili zelo pogosto bosí (v petih minutah na odru se otrok, razen v ekstremnih razmerah, ne bo prehladil), starejšim otrokom pa pogosto ustrezajo nogavice in čevlji. Če nimamo primerne obutve, si lahko izjemoma pomagamo s črnimi šolskimi copati, ki so zasilni izhod in ga pri skupinah navadno toleriramo.

Branko Fuchs

Vi dobro poznate delo Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, kjer tudi pripravljajo izobraževanja in pregledne prireditve. Je tam delo usmerjeno bolj v razvijanje rednega izobraževalnega programa ali v razvijanje otroških folklornih skupin?

Zavod Republike Slovenije za šolstvo, kjer pripravljajo, razpisujejo in izvajajo izobraževalne seminarje za poučevanje ljudskih plesov, je zadnjih deset let dosegel vidne uspehe. Športnim pedagogom in komisiji za prenovno učnih načrtov je prvič (leta 2002) uspelo v učni načrt za športno vzgojo vnesti slovensko ljudsko plesno izročilo, in sicer v programe od prvega do devetega razreda. V prvem triletju plesne igre, v drugem ljudske plesne več slovenskih pokrajin, v tretjem ljudske plesne izbranih pokrajin. Zraven tega obstaja še izbirni predmet – ples. Ta triletni predmet od 7. do 9. razreda ima v 7. razredu vsebine iz programa Izbrani šport – ljudski plesi. V ta namen je Zavod Republike Slovenije za šolstvo sestavil skupino predavateljev, plesnih pedagogov – multiplikatorjev. Katedra za permanentno izobraževanje športnih pedagogov Fakultete za šport v Ljubljani je hkrati vsa leta izvajala seminarje za predmet Izbrani šport – ljudski plesi. Za oba izobraževalna programa sem sestavil učni načrt in vodim plesne delavnice. Oba izobraževalna projekta se izvajata tudi v letošnjem letu, žal pa ugotavljam, da na tem področju izobraževanja niso zajete šolske otroške folklorne skupine.

Obstaja kar nekaj literature, ki lahko pomaga vodjam otroških folklornih skupin in učiteljem, ki prvine izročila vključujejo v redno izobraževanje (tudi sami ste napisali priročnik Ljudski ples v osnovni šoli), zanima pa me, ali po vašem mnenju ljudje dovolj pregledujejo to literaturo in jo znajo uporabljati.

Prvi kompleksni metodični priročnik Ljudski ples v osnovni šoli na Slovenskem je bil med folklorniki dobro sprejet. Še bolj pa pri pedagoških delavcih v osnovni šoli v prvem in drugem triletju. Vsi izvodi prve izdaje so pošli v dveh letih. Druga izdaja leta 2006 je opravičila tiskanje tovrstne strokovne literature. O celostni podobi naše strokovne literature pa menim, da je za naše vodje skupin vsebinsko zelo razpršena. Za dovršen, kakovosten program moramo znati uporabljati različne priročnike (za metodiko, spoznavanje ljudskih plesov, oblikovanje kostumske podobe, petje, spoznavanje viž, pripravo odrske postavitve, govor, igre, šege, osvetlitev pa še kaj bi se našlo). Potrebujemo več celostno zaokroženih priročnikov, mogoče skripta za začetna seminarja za vodje odraslih in otroških folklornih skupin.

Eno od težav v otroških folklornih skupinah pogosto predstavlja ne povsem prepričljiva izvedba plesnega programa. Kaj menite o tem?

Prepričljivost plesne izvedbe otroških in tudi odraslih skupin je v resnici največkrat na dokaj nizki ravni. Med drugimi na kakovost plesne tehnike vplivata dva poglobljena dejavnika – subjektivni, ki temelji na nizki strokovni plesni usposobljenosti vodij skupin, in objektivni, ki zanjema pomanjkanje časa za vadbo plesne tehnike. Rešitve ponujajo tabori in druga izobraževanja, kjer vodje dobivajo ustrezna znanja. Dejstvo je, da so nas televizijske hiše spre-

jele v statični obliki brez ljudskih plesov, vendar z zanimivo kostumsko podobo, ki predstavlja lepo in poceni kuliso. Žal nič več kot to.

Branka Moškon

Skupine ste letos drugo leto zapored spremljali na regijski ravni in pripravili program državnega srečanja, ki zadnjih nekaj let poteka v dveh delih. Delitev omogoča, da se na državnem srečanju predstavi več skupin, hkrati pa strokovnemu spremljevalcu nalaga, da se odloča, katera skupina je bolj primerna za prvi in katera za drugi del. Ali se težko odločate, katere skupine bi bilo bolj primerno povabiti na prvi ali drugi del srečanja? Imate jasna merila, na podlagi katerih se odločate, katera skupina bo sodelovala na prvem ali drugem delu?

Seveda upoštevam merila! Najpomembnejši je kakovostno izveden program, ki zadosti vsem kriterijem vrednotenja. Delitev državnega srečanja na dva dela mi omogoča večjo izbiro skupin in s tem tudi bolj pestro izbiro programov.

Katera skupina je bolj primerna za prvi ali drugi del srečanja, se dokončno odločim, ko so izbrane vse skupine. Letos smo imeli dva prireditvena prostora, enega na prostem in drugega v dvorani. Odločila sem se, da skupine, ki prikazujejo šege in katerih program temelji na sporočilnosti, nastopijo v dvorani. Zaprt prostor omogoča bolj neposreden stik z gledalci, ki z zanimanjem sledijo dogodkom na odru.

Odri na prostem so bolj primerni za skupine, ki izvajajo predvsem plesni program. Dobro ozvočenje omogoča, da se na daleč sliši muzikante in pesem, ki je lahko sestavni del odrske postavitve.

Razmišljanje nekaterih skupin, da ne bodo nikoli prišle v ožji izbor, je zmotno. Z vztrajnim in rednim delom bogatijo svoj program in plemenitijo svoje izrazne sposobnosti. To je mogoče povsem jasno opaziti na preglednih srečanjih.

Se vam zdi, da skupinam nastop na srečanju predstavlja le enega od siceršnjih nastopov ali mu posvečajo večjo pozornost? Imate občutek, da folklorne skupine dovolj pozornosti namenjajo tovrstni predstavitvi – ali pa morda celo preveliko in se zato manj dosledno pripravljajo na druge nastope?

Mislim, da skupinam nastop na srečanju veliko pomeni, saj se zanj pripravljajo skoraj vse leto. Vedo, da bo njihov nastop spremljal nekdo, ki jih bo gledal z drugačnimi očmi, kot so vajeni z drugih nastopov, zato se večina zelo potrudi. Tovrstnim srečanjem posvečajo večjo pozornost kot navadnim nastopom, saj po končanem razgovoru plesalci komaj čakajo, da pride njihov vodja in jim s svojimi besedami pove mnenje strokovnega spremljevalca. Pozitivno sprejemanje mnenj usmerja skupino k boljšemu delu. Želja po vsakoletni predstavitvi novega programa je za večino skupin napor, ki zahteva skoraj celoletno delo in

onemogoča kakovostno pripravo na druge nastope, zato bi bilo pogosto bolje, da bi vodja skupine upošteval mnenje strokovnega spremljevalca in dopolnil staro odrsko postavitve za ponovno predstavitev v naslednjem letu.

Če je poustvarjanje plesnega in drugega izročila osnovna dejavnost folklornih skupin, kakšno naj to poustvarjanje bo?

Folklorne skupine bi morale poskrbeti, da pri poustvarjanju plesnega izročila ne spreminjajo ljudskih plesov, temveč jih predstavljajo v čim manj potvorjeni obliki in na dostojni ravni.

- Pri sestavljanju programa morajo biti skupine pozorne na krajevno in časovno usklajenost izbranih plesov, ki so prilagojeni starosti in zmožnosti plesalcev, odrska postavitve pa mora biti razumljiva in povezana v ustvarjalno celoto. Skupine imajo možnost, da pripravijo postavitve, v kateri bodo zgolj nanizani plesi, saj je tudi tak program lahko zelo zanimiv in kakovosten.
- Dobro izveden program pomeni, da plesalci obvladajo plesni prostor, so natančni v izvajanju plesnih korakov, njihovo doživljanje plesa pa se kaže v sproščenem izvajanju plesnih prvin.
- Ustrezno izbran pevski program bistveno pripomore k boljši odrski postavitvi, pri večglasnem petju mora skupina upoštevati krajevne posebnosti, v izvajanju pesmi, ki naj bo brez glasbene spremljave, pa mora biti ritmično prepričljiva (upoštevanje rubato ritma).
- Godčevski sestavi in njihova vloga morajo biti skladni z vsebino odrske postavitve, če je zraven kontrabas, naj nanj igra godec z lokom. Posnemanje načina igranja narodno-zabavnih ansamblov za folklorne skupine ni primerno.
- Kostumska podoba skupine mora biti krajevno, časovno in glede na socialni sloj usklajena z vsebino programa. Celotna podoba skupine mora biti urejena.

Vasja Samec

Delo folklornih skupin v mestih in večjih krajih je brez dvoma drugačno od dela skupin, ki delujejo v manjših krajih in vaseh. To se pogosto vidi tudi v sestavi programa, še bolj pa v njegovi tehnični izvedbi. Zanima me, ali se vam zdi prav, da se skupine, ki delajo v zelo različnih razmerah, predstavljajo na istih srečanjih. Je možno, da imajo od tega vsi korist – večje skupine, ki tako pridejo v stik z manjšimi, in manjše, ki imajo možnost, da se postavljajo ob bok večjim. Kot kažejo izkušnje zadnjih let, je delo manjših pogosto bolj kakovostno. Kakšen bi bil vaš komentar?

Nekoč so delovala t. i. "močna" društva, predvsem v mestih, ki so imela boljše materialne pogoje in več znanja, saj so jih vodili ljudje, ki so raziskovali izročilo, nekdanji maroltovci, rožanci in še kakšen posameznik, ki je bil večč kakovostnega dela. Takrat so obstajale tudi vaške skupine, med njimi nekatere izvirne. V prvih letih priprav srečanj

folklornih skupin je bil odpor do skupnega nastopanja enih in drugih zelo izrazit. Še posebno so skupnemu nastopanju nasprotovale "izvirne skupine", ki se pogosto niso strinjale, da mestne skupine plešejo njihove plesne. Te so jih navadno plesale bolje od vaških, bolj enotno, tudi stilno ustrežnejše, bile so primernejše urejene itd., vendar se je pokazalo, da je prav, da so ene in druge skupine nastopale skupaj. Plesi "izvirnih skupin" so postali s tem, ko so jih plesale tudi mestne skupine, bolj prepoznavni, videlo jih je več ljudi, tudi v tujini. Manjše, vaške skupine pa so spoznale, da so si odprle vrata v svet, ugotovile, da je možno svoje plesne dobro plesati in da ni slabo, če imajo kakšno vajo več.

S poznejšim sistemom izobraževanja in z objavo gradiv o plesnem izročilu se je vedenje o slovenskih ljudskih plesih razširilo. Pojavilo se je mnogo novih skupin, še posebno po osamosvojitvi Slovenije.

Začelo se je strokovno spremljanje skupin na srečanjih ter izbiranje skupin na regijska in državna srečanja. Od tod naprej pa nekateri, ki delujemo v tej vrsti ljubiteljstva že dalj časa, nismo povsem soglasni. Ne priznavam ideje, da bi morali skupine iz različnih okolij vrednotiti enako, saj je pomen skupine, ki deluje v odročnem vaškem okolju, drugačen od pomena skupine, ki deluje v mestu. Tudi ocenjevati se jih ne da enakovredno. Žal se je dogajalo, da nekatere najboljše folklorne skupine na srečanjih sploh niso sodelovale ali pa so se odpovedale nadaljnji selekciji. Ker je zame pomemben najprej ples in edino ples, s katerim je lahko izražena tudi vsa vsebina, bi v izbor za državno srečanje lahko prišla le malokatera skupina. Zato v zadnjem času po kakovosti programov in izviranosti idej izstopajo manjše, vaške skupine. In če vrednotim programe skupin še naprej, bi najvišjo oceno morala dobiti skupina, ki je sposobna v vsakem trenutku izvesti kakovosten celovečerni program (90 min) brez vmesnih točk ali gostov. Takšnih pa je le malo. Že dolga leta opozarjam na ta problem, da v istem košu na isti način ni mogoče ocenjevati in izbirati tako različnih skupin.

Na strokovno spremljanje srečanja folklornih skupin se je treba temeljito pripraviti. Verjetno pri tem lahko pomagajo temeljito izpolnjene prijavnice, s katerimi se folklorne skupine prijavijo na srečanje. Je njihovo izpolnjevanje v zadnjih letih dovolj dosledno?

Ni! Najprej niso resni nekateri koordinatorji območnih izpostav JSKD, ki tega od skupin ne zahtevajo. Potem niso resne nekatere skupine, tudi boljše, ki naj bi jih že dovolj poznali, in nekatere druge, ki ne delujejo redno in odgovorno.

Odrska postavitve je odrski dogodek, ki ima svoje zakonitosti. Na kaj pri odrski igri avtorji odrskih postavitve najpogosteje pozabljajo ali, zapisano drugače, česa ne upoštevajo dovolj?

Odgovor na to vprašanje potrebuje več prostora. O tem bi bolj podrobno zapisal nekaj misli v naslednji številki Folklornika in dodal nekaj primerov. Zato odgovarjam zgolj na kratko.

Najbolj pomembno je, da se mora oseba, ki želi ustvarjati odrske postavitve, odločiti, da ji bo ukvarjanje s folklorno dejavnostjo pomenilo več kot samo vajo. Postati ji mora del življenja, temu delu pa mora posvetiti veliko časa. Predvsem mora poznati in znati uporabljati literaturo, ki je na srečo ni malo. Odrske postavitve ni mogoče narediti čez noč. Potrebna je ogromno razmišljanja, opazovanja vsakdanjih dogodkov, navad ljudi ..., poleg tega pa mora dobro poznati sposobnosti članov svoje skupine.

Najslabše je takrat, ko se kot vodjo skupine določi nekoga samo zato, ker je, recimo, dober plesalec in je pri skupini že dolgo časa. To žal ni še nikakršno zagotovilo, da bo delo dobro opravljal.

Ko se po razmišljanju in uporabi literature končno odločimo, kaj bi želeli pokazati na odru, je najprej treba dobro naučiti plesne, jih tehnično dodelati in predvsem izenačiti kakovost plesanja. Naučiti je treba morebitno pesem in jo zvoditi. Vaditi je treba redno in dovolj dolgo. Problemi nastanejo takrat, ko se začne novo postavitve učiti prepozno.

Vsebinska naj bo izražena s plesnimi gibi, s čim manj besedila, še bolje sploh brez njega. Predvsem pa naj zgodba traja ves čas in ne samo na začetku, kot se navadno dogaja. Zelo pomembno je vedeti, kje bo skupina nastopala, saj so odrske površine zelo različne. Nujno je imeti vsaj zadnjo vajo na podobni površini ali kar na odru, kjer bo nastop.

Neva Trampuš

Vsi se strinjamo, da bi bilo dobro, da bi srečanja spremljalo več strokovnih spremljevalcev hkrati, vsak od njih pa bi se podrobneje posvečal posameznemu področju vrednotenja folklornih skupin (nekdo bi bil pozoren na ples, drugi na glasbeno spremljavo, tretji na kostumsko podobo ...). Kljub temu da trenutno to ni mogoče, me zanima, kakšno je vaše mnenje o tem. Morda bi kdaj v prihodnje lahko vsaj na regijski ali državni ravni razmišljali o čem podobnem?

To bi bilo krasno! Zelo bi razbremenilo odgovornost enega samega spremljevalca, ki ni vedno poznavalec vsega, kar mora vrednotiti. Veliko vodij skupin se resno in temeljito loteva postavljanja plesov na oder, zato tudi pričakuje dober strokovni nasvet. Zelo zahtevna naloga za enega človeka, ki mora v dobrih osmih minutah videti, kaj se dogaja na odru, ali so plesi pravilno zaplesani, poslušati inštrumentalno spremljavo in petje ter ugotoviti, ali imajo vsi primerne kostume!

Če bi želeli nekaj storiti v dobro slovenskega ljudskega izročila, bi morali biti ti spremljevalci prisotni na območnih srečanjih. Na regijskem ali državnem srečanju bi dali možnost le izbranim skupinam in te bi bile v privilegiranem položaju. Mogoče pa bodo območni skladi nekoč le primaknili nekaj več denarja v ta namen.

Strokovno ste spremljali srečanja otroških in srečanja odraslih folklornih skupin. Razlike pri vrednotenju enih in drugih seveda obstajajo, zanima pa me, ali raje spremljate delo odraslih ali otroških in zakaj so vam ene ali druge ljubše?

Ker sem se v petdesetih letih svojega delovanja veliko več ukvarjala z odraslimi folklornimi skupinami, mi je njihovo delo res bliže. Sredi osemdesetih let sem tri leta vodila otroško folklorno skupino, vendar je bil takrat način dela z mladimi nekoliko drugačen kot danes – bilo je veliko bolj podobno delu z odraslimi. Najbrž so vsa ta leta praktičnega dela z odraslimi skupinami oblikovala moje razmišljanje in doumevanje kakovosti programa folklorne skupine.

Brez dobrih godcev ni dobrega plesa. Bi se strinjali? Bi vodjam folklornih skupin lahko dali kakšen napotek?

Popolnoma se strinjam s to trditvijo. Vendar ni vedno lahko najti godca. Pri skupinah so navadno najbolj veseli harmonikarja, potem verjetno še vsakega drugega, ki igra kakšen inštrument, saj je za zgledno zvočno podobo harmonikar pogosto premalo.

Nasvet vodjam? Vodja je vezni člen med godci in plesalci. On je tisti, ki izbere plese in s tem že melodijo, določiti mora tempo, število ponavljanj, po potrebi tudi modulacije, pozoren mora biti na tonaliteto, če se ob plesu tudi poje ... Kup malenkosti, ki le v zglednem sožitju tvorijo celoto. In ne nazadnje, tudi godci se lahko izobražujejo na seminarjih.

Zelo me veseli, da je pri otroških in odraslih skupinah vse pogostejše slišati na odru violino, včasih tudi orglice in celo trstenke. Prepričana sem, da bodo skupine v prihodnje, mogoče zaradi želje po drugačnosti ali želje po razvoju, segle še po kakšnem drugem inštrumentu, ki je bil uveljavljen v ljudski glasbi (na primer žvegli ali opreklju), da bomo v godčevskem sestavu vse manjkrat slišali po več harmonik naenkrat. Tega bi si res želeli.

Mirko Ramovš

Pred leti ste pripravljali programe državnih srečanj odraslih folklornih skupin, zdaj redno spremljate državna srečanja. Opazite kakšno bistveno razliko?

Razlika je najprej v izbiranju skupin. Ko sem še sam pripravljaj programe državnih srečanj, sem poskušal oblikovati takšnega, da bi predstavil različnost slovenskega plesnega izročila, tako v plesu kot glasbeni in kostumski podobi. Zato sem si prizadeval, da so bile na njem zastopane folklorne skupine z vseh slovenskih etnografskih območij, če že ne pokrajin, in da se skupine niso ponavljale. Tako je imelo priložnost na državnem srečanju nastopiti čim več skupin, seveda še vedno pod pogojem, da so bile kakovostne. Dogajalo se je sicer, da program ni bil vedno

uravnotežen, vendar so nekatere plesno slabše skupine lahko izstopale v oblačilni podobi (na primer belokranjske, prekmurske) ali s svojo preprostostjo in neprirejenostjo. Ker so v zadnjih letih skupine izbrane po strogi selekciji in imajo možnost nastopa na državnem srečanju le najboljše, se dogaja, da dve leti ali tudi več zapovrstjo nastopajo iste skupine, kar lahko ustvarja podobnost in celo nezanimivost srečanj. Kakovost skupin nedvomno raste, izobraževanje rojeva sadove, posebno v kostumski podobi. Toda ta urejenost v kostumih, ki predstavlja oblačilne razmere konca 19. in začetka 20. stoletja srečanja navzven ustvarja monotona, ker pokrajinske razlike niso več dovolj razvidne, še posebno ker se isti plesni tipi pojavljajo skoraj v vseh slovenskih pokrajinah. Delno to monotonijo razbija vsebinska naravnost odrskih postavitev, ki plese predstavlja v okviru nekih namišljenih zgodb ali odlomkov šeg in je postala v zadnjih letih skoraj zapoved. Skupine bo treba spodbujati tudi k rekonstrukcijam oblačil, katerih podoba je ohranjena le v likovnih virih, kar seveda ni preprosto, saj morajo biti ob tem ustrezni plesi in glasbena spremljavanja.

Eden izmed ciljev, ki se uresničujejo v okviru folklorne dejavnosti, je brez dvoma odrska predstavitev izročila občinstvu. Nekateri so mnenja, da je to osnovni cilj, ki naj zavezuje delo vseh skupin. Kakšno pa je vaše mnenje?

Cilj folklorne skupine ni ohranjanje izročila, kot se pogosto govori, saj je to večinoma že zamrlo, ampak poustvarjanje zapisanega in arhiviranega. Seveda tega ne počnejo za sebe, ampak da bi oživljeno izročilo predstavile javnosti, bodisi domači ali tuji. Ta cilj se pojavlja že v zametkih folklorizma. Če pa je smisel folklorne skupine s poustvarjanjem predstavljati izročilo, potem ga je treba tako, da njegova izpričana podoba ne bo izkrivljena, ampak razpoznavna, čeprav bo to vedno odrska podoba in nikoli enakovredna tisti, ko so bili plesi še živi in so jih ljudje plesali za zabavo ali v okviru šeg ali obredov. Ni smisel folklorne skupine, da zabava in dela iz izročila "atrakcijo", da bi na vsak način ugajala občinstvu. Za to imamo sodobne revijske skupine, ki se ne sprenevedajo, da so tradicijske. To pa ne pomeni, da mora biti odrska postavitve dolgočasna, le svojo "atraktivnost" mora doseči z drugačnimi sredstvi. Cilj folklorne skupine je tudi druženje in koristna izraba prostega časa, mladi s sodelovanjem razvijajo smisel za kolektivno ustvarjalno delo, krepijo samozavest in domovinsko pripadnost.

Je prav, da skupine skušajo plesati enotno, ali bi bilo bolje, da bi več pozornosti usmerili v doživljanje plesa in izražanje tega doživljanja?

Če je cilj folklorne skupine javnosti predstavljati izročilo, je razumljivo, da je to predstavljeno z vsem spoštovanjem do njega. Dobro predstaviti ljudski ples je trdo delo in težnja vseh folklornih skupin je, da ga plesalci in plesalke zaplešejo enotno, kar pa ne pomeni plesa avtomatov, kjer bo vsak gib in vsak obrat določen do centimetra natančno. Dobra predstavitev ljudskega plesa je tista, kadar skupina sicer deluje enotno, vendar pri tem niso zatrite drobne posebnosti plesalcev in plesalk, ki so odvisne od njihove telesne konstitu-

cije, njihovega značaja in temperamenta. Ni pa nobenega dvoma, da bo še tako kakovostna izvedba prazna brez doživljanja plesa, ki ga plesalci morajo znati pokazati, ne da bi bili pri tem izumetničeni (na primer prazni nasmehi, pretirano gestikuliranje, grimase obraza, ki so lahko že pačenje). Vendar je treba vedeti, da bo plesalec lahko doživel plesal le takrat, ko bo tehnično dobro pripravljen in ne bo mislil na korake in obrate, ker bo le tako lahko izrazil svojo osebnost. Seveda pa je treba plesalce in plesalke na doživetje izvajanje in izražanje doživljanja ves čas vaj opozarjati in ga v tem smislu vzgajati. Ne gre samo za prijazen obraz in nasmeh, ki lahko ni iskren, ampak mora doživljanje izhajati iz celotnega telesa in le takrat ga dojemajo tudi gledalci.

Tatjana Gorjup

Za uspešno delovanje folklorne skupine in pripravo kakovostnega programa je najbolj zaslužno vodstvo društva, ki ga sestavljajo predsednik, vodja skupine in drugi. Se vam zdi, da je uspešnost bolj odvisna od vodje skupine, od predsednika ali od koga drugega? Ali pa preprostega odgovora na to vprašanje ni mogoče dati in je uspešnost rezultat dela več ljudi?

Prav gotovo je uspešnost rezultat dela več ljudi. Lahko je predsednik izvrsten (na primer pridobiva sredstva, organizira nastope in družabna srečanja, skrbi za dobro razpoloženje na vajah ...), vendar vse skupaj nič ne koristi, če vodja skupine ne bo naredil dobre odrske postavitve ali če plesalcem preprosto ne bo znal podati plesnega znanja. Enako velja tudi v obratnem smislu. Čeprav ima vodja pogosto odločilno vlogo, da skupina dobro dela, kljub temu težko poskrbi za vse potrebno. Skupno delo vsekakor prinaša najboljše rezultate. Lahko pa je celotno vodstvo odgovorno in zna opravljati svoj posel, a so plesalci manj sposobni (plesno ali pevsko) in tudi v tem primeru skupina vsaj v začetku delovanja ne more biti zelo uspešna. Toda z rednim delom in zagnanostjo pride tudi kakovost.

Nekatere folklorne skupine so dobre na plesnem področju, druge na pevskem, tretje so kostumsko prepričljive, imajo ustrezno glasbeno spremljavo in podobno. Najpogosteje je to odvisno od vodstva skupine, zanima pa me, ali se vam zdi, da je treba graditi program na sposobnostih, ki jih je mogoče zaznati v članstvu in vodstvu. Je bolj pomembno to, da skupina dela dobro tisto, kar zmore, ali bi bilo bolj ustrezno, da se ukvarja z zelo različnimi stvarmi, čeprav jih ne obvlada?

Mislim, da je bolje, če skupina dela tisto, kar zmore njeno članstvo, ostale stvari pa naj poskusi izboljšati, kolikor se pač da. Če plesalci na primer niso dobri pevci, jih sicer z veliko vaje lahko naučimo petja, ampak zagotovo nikoli ne bodo tako dobri kot tisti, ki so pač pevsko bolj nadarjeni. Podobno bo tudi vodja, ki ima ustrezno pevsko podlago, laže in bolje naučil člane peti, kot tisti, ki je nima. Najboljši rezultati so tam, kjer vodstvo zna najbolje izkoristiti lastne zmožnosti in zmožnosti članstva.

Po kom naj se skupine, ki želijo ustvarjati nov program, zgledujejo? Naj se po skupinah, ki jih poznajo in jih dojemajo kot boljše, ali bi bilo bolje, da se izobražujejo, vzamejo v roko literaturo in tam poiščejo novo gradivo?

Moje mnenje je, da je dobro oboje, torej naj se zgledujejo po boljših skupinah, poleg tega pa naj se tudi same čim več izobražujejo. Zgledovanje po boljših skupinah ne pomeni, da naj bi prevzemale njihov program in njihove ideje, ampak naj skušajo doseči lastno prepoznavnost, ki jo bodo lahko postavljale ob bok primerljivim.

Rastko Samec

Dogaja se, da se skupina na območnem srečanju lepo predstavi, prepriča strokovnega spremljevalca in ta program izbere za regijsko srečanje. Tam pa so lahko zaradi različnih okoliščin razmere drugačne (skupini ne ustreza termin, ima težave z godci ...) in onemogočijo, da bi se skupina dobro predstavila. Ali menite, da bi se morala skupina v takem primeru odpovedati nastopu ali naj bi se predstavila pač taka, kot v dani situaciji lahko je?

Ne, ne bi se smela odpovedati nastopu, morala pa bi najti ustrezno rešitev. Žal opažam, da skupine vso svojo energijo vlagajo v predstavitev na območnem srečanju, na regijskem se pa potem predstavljajo v slabši luči. Vzrok je tudi v pridobivanju točk, na podlagi katerih občine delijo denar ljubiteljskim kulturnim skupinam, saj ga društvo ponekod dobi le, če se predstavi na območnem srečanju. Po območnem srečanju pa pogosto ni več prave energije, čeprav je treba reči, da ne pri vseh skupinah. Če jim termin ne ustreza in imajo probleme s plesalci, bi se morali odpovedati nadaljnjemu sodelovanju in prepustiti mesto skupini, ki bi na regijskem srečanju lahko sodelovala, pa ima ravno tako kakovosten program. Ali pa naj preprosto nastopi kakšna skupina manj. Po vseh pogovorih in napotkih strokovnih spremljevalcev na območnih srečanjih bi morala biti izvedba izbranih skupin na regijskih srečanjih na višji ravni – vsaj plesna izvedba in urejenost skupine.

Folklorne skupine se ukvarjajo s poustvarjanjem plesnega, pevskega, instrumentalnoglasbenega in drugega izročila, z oblikovanjem kostumske podobe in podobno. Se vam zdi prav, da bi enakovredno posvečali pozornost vsem različnim področjem, ali pa bi bilo bolje, da bi večino truda usmerili v ples?

Vsekakor bi bilo treba največ pozornosti namenjati plesu. Tu je tudi največ možnosti, da je odrska postavitve dobra – primerno izbrani plesi in njihova kakovostna izvedba. Navsezadnje velika večina ljudi, ki se odloči za to dejavnost, pride najprej zaradi plesa. Če je v skupini nekdo ali več ljudi, ki so pripravljeni oblikovati novo kostumsko podobo, pripraviti pevski program ali kaj drugega, s tem seveda ni nič narobe. Vsekakor pa ni dobro, da bi bil vodja skupine in oblikovalec odrskih postavitve hkrati odgovoren

za vse – torej “deklica za vse”. Če se preveč pozornosti posveča drugim aktivnostim, je ples težko naučiti oziroma šepa tehnična izvedba, ki je bistvena za dober odrski nastop. Dolgo časa traja, da iz osebe, ki ni plesno usposobljena, naredimo dobrega plesalca in žal opažam, da razvoju plesnosti vodje skupin posvečajo premalo pozornosti. Izjeme so skupine, ki imajo redne vaje vsaj dvakrat na teden.

Folklorne skupine se v zadnjih letih pogosto odločajo za raziskovanje oblačilne dediščine in iskanje lastne kostumske podobe, pri tem pa se njihovo zanimanje za napredek ustavi. Je za folklorno skupino dovolj, da je ustrezno kostumirana?

Mislim, da je dovolj, da skupina s kostumsko podobo ne dela škodo folklorni dejavnosti in da z njo predstavlja našo oblačilno dediščino. Če ima dovolj denarja in znanja, ni narobe, če se spusti v lastno raziskavo. Žal sama raziskava in natančna izdelava kostumov še ne zagotavljata urejenosti na odru. Ta večkrat šepa, bodisi da folklorniki ne dobijo ustreznih oblačilnih kosov (po velikosti) ali pa se ne znajo ustrezno obleči. Če bo skupina lepo urejena in plesno usposobljena, bo temu primeren tudi odrski nastop.

Jasna Vidakovič

Pevsko izročilo se spreminja. Vedno se je in s tem pravzaprav ni nič narobe, zanima pa me, kako gledate na merila, ki jih upoštevamo pri vrednotenju pevskih in godčevskih skupin na srečanjih. Se vam zdi, da je usklajeno delovanje na tem področju potrebno in zakaj?

Merila vrednotenja pevskih in godčevskih skupin temeljijo na raziskovanju in praktičnih izkušnjah na terenu ter vedenju o zgodovini, značilnostih in sedanji praksi v krogu ljubiteljev ljudske glasbene zapuščine.

Znanje in zavedanje o značilnostih in posebnostih naših ljudskih pesmi, viž pa tudi narečij sta vodili vodstvu ter strokovnim spremljevalcem omenjenih srečanj, na katerih naj bi se takšna znanje in zavest tudi med izvajalci utrdila. Usklajeno delovanje pri tem je potrebno, da bi se izognili zmedam pri procesu ohranjanja pevske in godčevske dediščine in animiranja ljudi, zlasti mlajših, ki niso bili več deležni občutja “starih časov”.

Radiu Slovenija ste z oddajo Slovenska zemlja v pesmi in besedi ter z drugimi akcijami dali neizbrisljiv pečat, radio pa verjetno tudi vam. Ali zaradi njega na pesemsko izročilo gledate drugače, kot bi, če ne bi bili medijsko aktivni?

Leta 1973, ko sem z ustanovitvijo redakcije za ljudsko glasbo na Radiu Ljubljana v okviru uredništva za resno glasbo začela predstavljanje izvorno slovensko ljudsko glasbo, sem imela zelo malo ali nič izkušenj s tovrstno glasbo, saj študija etnomuzikologije v Sloveniji ni bilo. S poznejšimi

izkušnjami na terenu pa tudi ob srečanjih z radijskimi kolegi iz tujine ter z njihovimi praksami sem vsekakor razširila obzorje, največ so seveda prispevala spoznavanja pevcev, pevkv, godcev in okolij, v katerih sta se ohranjali ljudska pesem in viža. Radovednost in pravi način predstavljanja skozi radijski medij ter želja vrniti na terenu dobljeno informacijo informatorjem (pevcem, godcem in pripovedovalcem) so bile moje “zapovedi”, pri tem pa vztrajno, neprekinjeno ozaveščanje izvajalcev kot poslušalcev o živem utripu te naše kulturne dediščine. Pa želja, da se moramo v svetu predstavljati s svojim izročilom, ki sestavlja bogat mozaik svetovne glasbene dediščine, nič manj pomembne, kot je dediščina umetne glasbe.

V dobrih treh desetletjih se je nekaj tega prizadevanja tudi uresničilo, na podeželju so se kljub “odhajanju starih časov” začele množiti organizirane pevske skupine, kulturna društva povezovati na področju ljudskega petja in godčevstva, okrepilo se je delo JSKD, nastalo je več poustvarjalnih skupin mladih izvajalcev tudi v mestnih okoljih, prvine slovenske ljudske glasbene dediščine so velikokrat vir glasbenih obdelav v drugih glasbenih žanrih. Prav gotovo, da je delo v redakciji za ljudsko glasbo temeljno zaznamovalo moj pogled na ljudsko glasbo in še utrdilo moje prepričanje, da je dragoceno negovati intimne glasbene izpovedi posameznika, ki se prostodušno, brez klišejev šolske izobrazbe izraža v okviru svojih sposobnosti, želja, okolja in časa.

Pevske in godčevske skupine spodbujamo, da posegajo po gradivu starejšega izvora, je pa včasih zanimivo slišati tudi pesem ali vižo, ki bi jo bilo mogoče umestiti v mlajši čas. Zakaj in v kakšni izvedbi bi bila taka lahko zanimiva in primerna?

S spodbujanjem skupin, da posegajo po starejših virih, je zadoščeno želji po ohranjanju dediščine naših prednikov. Današnje obraze ljudskega ustvarjanja pa je zanimivo srečati, če ti govorijo z lokalnim literarno-glasbenim jezikom ali če kažejo spretnost improviziranja na teme z zgodbami iz današnjih dni.

dr. Mojca Kovačič

Raziskovanje glasbenega izročila se verjetno razlikuje od strokovnega spremljanja srečanj pevskih in godčevskih skupin. Lahko pa se raziskovanje in strokovno spremljanje tudi nadgrajujeta, saj izkušnje enega pomagajo pri dojetanju drugega. Kakšno je vaše mnenje?

Glasba je za raziskovalca zanimiva v vseh svojih kontekstih, zato je odrski, v katerega se pevci in godci vedno pogosteje vključujejo, tudi pomemben predmet raziskovanja. Ker pa raziskovalci sodelujemo kot strokovni spremljevalci srečanj, bi lahko razliko med vlogama, ki jih opravljamo, v grobem opredelili na naslednji način: v področje, ki ga raziskujemo, raziskovalci (namerno) ne posegamo, medtem ko strokovno spremljanje srečanj zahteva od nas

poseganje v odrsko predstavljanje glasbene tradicije. Tu pa se pojavi dilema, saj naj raziskovalec ne bi posegal v raziskovano, tako da spreminja koncepte njenih nosilcev. Zato se moramo zavedati in v raziskovalnem procesu upoštevati tudi svoj vpliv, ki ga imamo na spreminjanje podobe glasbene tradicije.

O pesemskem izročilu je objavljeno veliko literature, o inštrumentalnoglasbenem precej manj. Se vam zdi, da je za tiste, ki se na novo lotevajo poustvarjanja izročila, dovolj, da posegajo po objavljenem gradivu in literaturi, ali bi jim priporočali še kaj drugega?

Za poustvarjalce ljudske glasbe je zagotovo najboljša rešitev živa izkušnja, v smislu, da se poustvarjalci pri petju pridružijo skupinam, katerih glasbeno poustvarjanje ima kontinuirano vez s tradicijo. Tako se naučijo oziroma pridobijo tudi tiste glasbene kakovosti, ki jih je najteže ubesediti; razumeti jih je mogoče le v živi izkušnji skupinskega glasbenega izvajanja. Še težje je glasbo poustvarjati samo iz notnega gradiva, zato se poustvarjalcem priporoča, da se poslužujejo zvočnega gradiva (Glasbenonarodopisni inštitut je objavil že veliko tovrstnega arhivskega gradiva).

Res pa je, da imajo godci, ki bi radi poustvarjali starejše slovensko ljudsko godčevsko izročilo na voljo precej manj možnosti in priložnosti za učenje, saj se je kontekst tovrstne glasbe zelo spremenil. Številni plesi, s katerimi se je ohranjal določen godčevski repertoar, so izginili iz našega prostora, ohranjajo ga le folklorne skupine. Današnji godčevski repertoar pa večinoma vključuje glasbeni repertoar in slogovne vplive narodno-zabavne glasbe.

Glavna značilnost slovenskega ljudskega petja je večglasje. "Šuštarbasa", torej petja melodije ali spremljevalnega glasu v oktavi, ni bilo. Zakaj je danes med pevskeimi skupinami tako pogost in kaj bi jim priporočali?

Glavna značilnost slovenskega ljudskega petja je bilo večglasje. Danes ga v primarnem kontekstu, kjer ljudska glasba živi, slišimo vedno redkeje. Poustvarjalci ljudskega izročila imajo zato težave, saj v svojem okolju nimajo več priložnosti, da se ga priučijo. Zato tudi pevci pogosto ne vedo, da izvajajo "šuštarbas", in so prepričani, da pojejo pravo basovsko podlago.

Vendar se 'pravi' bas bistveno razlikuje od melodijskega ali spremljevalnega glasu in ima svoje zakonitosti. Ker je dvo-glasno petje veliko lažje usvojiti, saj melodični liniji potekata vzporedno, je bilo na izobraževanjih za pevce v organizaciji JSKD prav petju basa posvečeno že nekaj seminarjev. Udeležba na seminarjih je tudi eden izmed načinov, kako se lahko pevska skupina priuči basovskega petja, zato so tovrstni seminarji dobrodošli.

Kot že omenjeno pri prvem vprašanju, pa je možnost učenja prek žive izkušnje v lokalnem okolju še toliko bolj pomembna, saj se poustvarjalci tako lahko priučijo dodatnih značilnosti basovskega petja iz svojega okolja.

Tomaž Rauch

Ohranjenost starejših načinov petja se danes razlikuje od ohranjenosti starejših načinov godenja. Imam prav? In če imam, zakaj je tako?

Deloma to drži, čeprav je naše vedenje tudi na pevskem področju omejeno in v marsičem odvisno od naših predstav. Pri tem mislim na osebne sloge posameznih izvajalcev, ki so se gotovo razlikovali med sabo, naše vedenje pa je tako omejeno v osnovi na čas, ki je že dokumentiran s posnetki, sicer pa podrobnosti globlje v preteklost tudi ne poznamo. Pri načinih igranja na glasbila so velike razlike med posameznimi glasbili. Ko govorimo o tistih najstarejših, kot so kakšna preprosta glasbila ali razne piščali, so stvari deloma samoumevne. Pa še tam po govornih ali zapisanih virih lahko sklepamo na odstopanja od posameznika do posameznika. Pri novejših, tehnično bolj dodelanih glasbilih so bili načini igranja največkrat odvisni od sestave glasbila in od možnosti, ki jih je to ponujalo. Novejša kot so glasbila, več imajo možnosti – povečan obseg, več glasov, pa tudi olajšano izvajanje posameznih prvin. To prinese s seboj več teženj po tehnični dovršenosti, virtuoznosti, ki včasih ni bila tako izpostavljena kot danes. Iz napisanega lahko sklepamo, da je marsikdaj pri starejših glasbilih že kar avtomatično manj možnosti vplivov, ki so prišli pozneje. Eden od pomembnih razlogov je gotovo ta, da je zabavna glasba, ki jo posredujejo mediji in ki ima na okus ljudi najmočnejši in najbolj neposreden vpliv, v osnovi in pretežno inštrumentalna. Tudi sodobna t. i. vokalno-inštrumentalna glasba je v osnovi plesna in gradi svojo prepoznavnost na zvoku zasedb oziroma priredb – aranžmajev. Ker je del te glasbe tudi narodno-zabavna glasba, ki je že skorajda neposredno del življenja ljudi – ali pa je v zavesti pri marsikom kar zamenjala ljudsko glasbo – se taki vplivi seveda mešajo in na koncu prevladajo tisti, ki so bolj napadalni ali jih je več. Česa je največ v sporedih medijev, vemo. Ker se je spremenil tudi način življenja in ker je v človeški psihi, da navadno daje prednost "novotarijam", je jasno, da se tisto starejše izgublja. Najbolj očitno je to pri diatoničnih harmonikah, pri katerih ravno zaradi dokaj dobro ohranjenih primerkov in relativno kratkega razvoja glasbil lahko vidimo, kakšni preskoki so se zgodili v zadnjih, recimo, dobrih sto petdesetih letih.

Ljudje, ki se ukvarjajo s folklorno dejavnostjo, radi govorijo o avtentičnosti, pristnosti, izvornosti in podobnem, pa me zanima, kakšen bi bil vaš komentar teh treh pojmov (in njihove uporabe pri pevske in godčevske dejavnosti).

Če gledamo najširše, je avtentičen slog vsakega izvajalca posebej, saj ta ni nikoli v celoti ponovljiv. Če gledamo v okviru folklorne dejavnosti, se stvar precej skrči. Jasno je, da gre za nekakšen poskus – včasih niti ne čisto zavesten – poenotenja stališč glede sprejemljivosti. Gre v bistvu za to, da mora stroka pač postaviti neka merila, ki upravičijo ob-

stoj aktivnosti. Če bi folklorna, pevska ali godčevska skupina poustvarjala tisto, kar se tudi sicer dogaja v vsakdanjem življenju danes, to najbrž ne bi imelo nekega neposrednega smisla, čeprav vse to dogajanje je del področja raziskovanja današnje etnologije, etnomuzikologije, antropologije in podobnih znanosti, še posebno če upoštevamo tudi interdisciplinarnost, ki je prisotna na vseh področjih. Ampak folklorna dejavnost kot taka je vendar nekako "muzejska" dejavnost z namenom ohranjanja spomina na preteklo dogajanje, zato si mora postaviti nekakšne okvire. Večina stvari v teh okvirih je sicer spet bolj omejena na občutke in predvidevanja, večinoma nedokazljiva, vendar so dokazljive in dokumentirane nekatere novejšje pridobitve, ki jih lahko v glasbi, besedilih, slogu prepoznamo. In če te prvine izločimo, je precej velika verjetnost, da je izvedba in vsebina bliže temu, kot naj bi se to izvajalo – dogajalo v preteklosti. To je pa tudi vse, o čemer lahko govorimo v okviru t. i. izvornosti. Namreč tudi tu moramo biti previdni, saj nagnjenost k poenostavljanju in posploševanju velikokrat pripelje do nesmislov. Vplivi in nove prvine so se namreč pojavljali in izginjali vedno in ravno ljudska umetnost in kultura je zbirka vseh mogočih vplivov. Zato je včasih treba zavestno sprejeti odločitev, včasih tudi kompromis. Pri izvajanju inštrumentalne glasbe sam navadno svetujem, naj se godci poskušajo izogibati vplivom, ki so v ljudsko glasbo prišli po drugi svetovni vojni, kajti kmalu po njej so se pojavili močni vplivi medijev, z njimi pa tudi preobilica balasta (zaradi zgoraj omenjenih razlogov in logike zabave kot dela tržnega razmišljanja), ki prekriva osnovne plasti ljudske glasbe. Vsi trije izrazi, ki so navedeni v vprašanju, v bistvu pomenijo isto, mogoče bi omenil le še nujnost, da primerčnost izraza prilagajamo tudi prostorsko, ne le časovno, o čemer sem govoril do zdaj. Z "manjšanjem sveta" se vplivi iz enega prostora selijo v drugega, zato moramo biti pazljivi tudi glede uporabe prvin, ki so bile na nekem (geografskem) območju v uporabi, drugje pa ne. Tako je dobro paziti, da ne bi za vsako ceno uvajali določenih glasbil v vse izvedbe in s tem zakrili razlike v glasbi na primer posameznih pokrajin in podobno.

Je pa seveda pomemben tudi vtis, ki ga izvedba sama daje poslušalcu – gledalcu. Tu se krog prvin, ki lahko delujejo moteče, še razširi. Ljudska glasba sama po sebi je v preteklosti že zaradi izvajalcev, ki so godčevstvo združevali s sicer delovnim življenjem, zvenela nekoliko grobo, nedodelano, zaradi česar dovršenost v šolskem ali celo akademskem smislu lahko škodi vtisu avtentičnosti. Kot že rečeno, vseh "fines" ne moremo zajeti nikoli, o vseh ne bomo vsega vedeli, je pa zdravo uporabljati tudi lastno presojo, predvsem pa veliko opazovati in analizirati, pa ugotoviš marsikaj zanimivega in uporabnega ...

Ljudskost v petju je zelo težko opredeliti, kajti marsikatera ljudska pesem ali viža zveni povsem neljudsko, če jo pojejo šolani pevci ali igrajo šolani godci, po drugi strani pa pravi ljudski pevci in godci sodobne pesmi in viže pojejo ali igrajo na povsem ljudski način. Kakšna bi bila prava pot, da bi se poustvarjalci naučili peti ali igrati po ljudsko in ne bi bil zgolj repertoar tisti, po katerem bi bili prepoznavni?

To sem pravzaprav že omenil ob koncu prejšnjega odgovora. Receptov ni, zdrava presoja je navadno odločilna. Pa veliko igranja, petja in poslušanja še živečih res ljudskih izvajalcev (kolikor jih še je) in seveda posnetkov, ki jih je tudi kar nekaj dosegljivih. Tudi tu "z zrnem soli" in kritično seveda. Kriteriji vsakega urednika, zbiralca, izdajatelja ... so deloma subjektivni, in če spoznamo način dela posameznih ustvarjalcev in založnikov, nam pri vrednotenju pomaga. O povsem pravi poti je težko govoriti, saj ljudje, ki na eni poti že so, težko spremenijo smer, zaradi lastnih pogledov ali celo interesov pa marsikdo tudi zavestno prireja kriterije. Posledica je spet zmešnjava. Zato je edina pot: spoznavanje, učenje, primerjanje ... Osebo mi je pri vsej ljudski glasbi in kulturi nasploh najbolj všeč ravno to, da lahko večkrat naletiš na kako spoznanje, ki ti dotedanje vedenje predstavi v čisto novi luči. Presenečenja so vedno mogoča.

Adriana Gaberščik

Šola ima poleg družinskega okolja najpomembnejšo vlogo pri razvoju odnosa do glasbe nasploh, s tem tudi do odnosa do ljudske glasbe. Kako vi vidite razmere v današnjem šolstvu in kakšen je odnos učiteljev do ljudskega petja?

V šolstvu je mogoče opaziti smerne, ki kažejo, da se bodo razmere pri vnašanju prvin ljudskega izročila v redne programe spremenile v korist ljubiteljev izročila. Z devetletko se je število ur glasbene vzgoje v prvem triletju povečalo z ene na dve, kar kaže, da se zavedamo, da je za otroka zgodnji glasbeni razvoj najpomembnejši. Tudi učni načrti predvidevajo

tako v okviru glasbene vzgoje kot pri športni vzgoji spoznavanje z ljudskimi pesmimi, glasbili in plesom.

Učiteljice se zavedajo, da je šola pomemben prostor za ohranjanje ljudske glasbe. Težava je v tem, da je v izobraževanju učiteljic nastala kar nekajletna praznina, ko se pri študiju razrednega pouka ljudski glasbi ni posvečalo dovolj pozornosti, z načinom ljudskega petja pa sploh niso bile seznanjene. Z bolonjsko prenovo naj bi ljudska glasba našla mesto na fakulteti vsaj kot izbirni predmet. Učiteljice pa si želijo seminarjev na temo ljudske glasbe, saj se zavedajo, da lahko le z zadostnim znanjem kakovostno poučujejo.

Kot ugotavljamo, skupine pevcev z mlajšim članstvom pojejo drugače kot tiste s starejšim. Kje vi vidite vzroke za to? In še drugo, kako doseči, da bi mladina zapela tako, da bo ustrezalo v naši dejavnosti postavljenim merilom?

Kjer pevci ne izhajajo iz okolij, kjer je bilo ljudsko petje še živo, je seveda težko kar znati zapeti po ljudsko. Med šolanjem tovrstnih spodbud niso bili deležni, ker se je v šolah poslušalo in pelo le zborovsko. Če še doma ni bilo petja (in vemo, da ga je danes le malo), potem ni čudno, da pojejo le tako, kot znajo.

Če želimo obuditi marsikje že pozabljeno tradicijo, je treba mlade ljudi preprosto seznaniti z načinom ljudskega petja (razna izobraževanja) in jih spodbujati, da poslušajo ljudske pevce, bodisi prek radia ali pa v živo, ter da veliko pojo. Ljudsko izročilo se lahko ohranja in razvija le prek živih posrednikov.

Pevce in godce spodbujamo, da poustvarjajo izročilo domačega okolja. Zakaj?

Tako se bo ohranilo bogastvo različic slovenskih ljudskih pesmi. Pevci naj pojo v skladu z izročilom kraja. Le tako bo petje lahko zvenelo pristno in neizumetničeno. In ne bo težav z narečnimi izrazi ter različnim načinom petja, predvsem kar se tiče petja pesmi s pokrajini na robu slovenskega etničnega ozemlja (Rezija, Koroška, Prekmurje, Bela krajina).

dr. Urša Šivic

Veliko ste se ukvarjali z revitalizacijo ljudskega petja in obravnavali tudi vključevanje prvin pevskega izročila v današnje popularnoglasbene sestave, kot je Katalena, Brina ... Se vam zdi, da popularizacija ljudske glasbe na tej ravni koristi ali škodi skupinam pevcev, ki skušajo peti po starem?

Kot lahko presodim po nekaj slišanih pripombah 'tradicionalnih' ljudskih pevcev (kar pa ne pomeni, da je to vsesplošno mnenje), le-ti gledajo na prirejevalce ljudskih pesmi bolj z vrednostnega vidika. Jemljejo si namreč nekakšen primat v izvajanju oziroma poustvarjanju ljudskih pesmi in poustvarjalce – zanimivo, da samo v popularni, ne pa tudi v zborovski oziroma umetnostni glasbi – štejejo za tiste, ki 'kvarijo' ljudsko pesem. Ker 'tradicionalni' ljudski pevci niso poslušalci (omenjenih) popularnoglasbenih skupin, mislim, da tu sploh ne prihaja do vplivanja. Prav nasprotno pa je treba iskati močne vzore v (posvetni in cerkveni) zborovski kulturi in narodno-zabavni glasbi, kjer pogosto prihaja do estetskih, repertoarnih in načinovnih prepletanj.

Kako pa je z otroki? Bi otroci lahko danes peli po ljudsko in kako bi to bilo? Naj bi peli v družbi odraslih ali bi lahko ljudsko pesem, zapeto na ljudski način, predstavljali tudi samostojno?

Ljudska pesem sama ne določa, kdo, kdaj in kako naj jo poje, zato jo samostojno seveda lahko pojejo tudi otroci. V časih (ponekod še danes), ko je bila priložnost spontanega petja nekaj vsakdanjega, so otroci peli sami ali z odraslimi in tako sprejemali vsebine. Danes so vir seznanjanja z ljudskimi pesmimi priredbe ljudskih pesmi v drugih glasbenih zvrsteh, predvsem pa petje v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Slednje je pomembno tudi z revitalizacijskega vidika, saj je in bo za večino populacije to edini aktivni prenos ljudske pevske in pesemske tradicije.

Med pevci, ki so večji petja in so s starejšim pevskim izročilom še neposredno povezani, priredbe nastajajo znotraj skupine med

samim prepevanjem. Tisti, ki se z ljudskim petjem srečujejo na novo, skušajo peti na podlagi obstoječih transkripcij zvočnih posnetkov ali pa ustvarjajo priredbe v obliki notnih zapisov. Kaj bi jim priporočali?

Prvo priporočilo, po mojem mnenju, velja neposrednemu stiku z informatorji in viri iz lastne okolice: tako glede pesmi, besedil, načinov vodenja glasov, zvoka ..., saj je to najbolj neposreden stik in najbolj podoben preteklemu prenašanju vsebin z generacije na generacijo. Če je tradicija v nekem okolju že tako potisnjena v pozabo in je težko najti informacije, lahko skupine spoznajo pesmi in načine petja v pesmaricah in na nosilcih zvoka. Prav vsi izvajalci – ne glede na to, ali so dobesedni posnemovalci ljudske pesmi ali pa njeni prireditelji – imajo pri poustvarjanju proste roke, vendar je dolžnost vseh, ki se kakor koli ukvarjajo(-mo) z ljudsko glasbo, da glasbe postavljamo v pravi okvir: tako pri oblikovanju programov prireditev kot pri razlagah, izvedbah in vrednotenju ...

Vesna Sever

Zanimiv sodobni pojav predstavlja vključevanje ropotal (kot so kose, grablje, perilniki, nakovala ...) v godčevske sestave, ki z ljudskim godčevstvom nimajo dosti skupnega. Mnenje?

Vključevanje priložnostnih, improviziranih, preprostih, doma narejenih glasbil v godčevske sestave je danes zelo razširjeno in priljubljeno. Lahko govorimo o obliki t. i. sodobnega godčevstva. Skoraj je ni prireditve (srečanja pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž), da se na njej ne bi predstavila takšna skupina. In zakaj so sestavi, imenovani "mačje muzike", "muzike za špas", tako razširjeni? Ker ni godcev, ki bi znali igrati na inštrumente, ki so bili nekdaj sestavni del godčevskih sestavov. Ker izvajalci za igranje na tovrstna glasbila ne potrebujejo posebnega oziroma nobenega glasbenega znanja (kot na primer za igranje harmonike, klarineta, oprekla ...). Igrati nanje je preprosto in to zmore vsak. Nadalje, v teh t. i. zasedbah "mačje muzike", "muzike za špas", prevladujejo glasbila, ki dajejo ritem, medtem ko so tista za izvajanje melodije v manjšini. Večina ima le občasno funkcijo glasbil, saj so prvotno namenjena nečemu drugemu (grablje na primer niso v osnovi glasbilo, ampak so orodje). V zasedbah priložnostnih, preprostih, doma narejenih glasbil starejšega ali mlajšega izvora (na primer grablje, kose, perilniki, nakovala, pihala ...) se najdejo tudi "posebni primerki", denimo napihnjen balon z dvema "podaljškoma", na katere "igrajo", kot da bi molzli – ni sicer jasno, kaj s tem prikazujejo, a občinstvo je navdušeno, očarano.

Takšne skupine pogosto izvajajo narodno-zabavne viže in ob igranju tudi pojejo, tako da so nekakšen narodno-zabavni ansambel. Predstavljajo pa se kot ljudski godci! Treba se je zavedati, da ljudsko petje navadno nima glasbene spremljave. Po tradiciji je petje ločeno od inštrumen-

talne spremljave in le izjemoma se je ob petju tudi igralo (godovanje, obhod godca s koledniki, petje parafraz na svatbah ...). Petje z inštrumentalno spremljavo je novejši pojav, ki je nastal pod vplivom narodno-zabavnih ansamblov, ki imajo v svoji sestavi navadno tudi pevce. In ne gre samo za tradicijo, da je bilo petje ločeno od inštrumentalne glasbe, pesem se ob spremljavi glasbila poje drugače in kaj hitro preide v ritem polke ali valčka. Ljudska pesem pa ima svoje zakonitosti in ni "urejena" v ritmu valčka in polke. Glasbilo tako "povozi ali zabriše" ljudsko petje, lahko je tudi mašilo za slabše pevce.

Ker so tovrstne godčevske skupine pri občinstvu dobro sprejete, je večini to zadostno in edino merilo za ustvarjanje. Res pa je, da je znotraj teh skupin mogoče zaslediti tudi nekaj redkih "solidnih" ali sprejemljivih primerov – tako po izboru glasbil kot tudi po tem, da izvajajo ljudske viže. Vsekakor je takšnim skupinam treba pojasniti, za kakšno obliko glasbenega ustvarjanja gre. Katero pot bodo ubrali, se ne nazadnje odločijo sami. Velja pa, da ljudje, ki igrajo na grablje, vile in podobno, niso ljudski godci.

Mediji dokaj odločilno zaznamujejo razvoj odnosa do ljudskega glasbenega izročila. Ljudje se danes učijo pesmi tudi na podlagi poslušanja radia. Je pomembno, da je ljudska pesem vključena v radijski program? Kaj pa televizija?

Vsekakor je pomembno, da je ljudska glasba, poleg ostalih glasbenih zvrsti, vključena v radijski in televizijski program. Po mojem mnenju je njen delež zastopanosti premajhen. To je naše izročilo, s katerim je povezano oblikovanje naše identitete, zato bi bilo prav, da bi ljudski glasbi mediji namenili več prostora. Seveda pa ob vsem tem zagovarjam strokovno podajanje in predstavljanje te glasbene zvrsti. Če tega ni, potem je bolje, da ljudska glasba v medijih ni zastopana. Napačna predstavitev, podoba in podajanje vsebin po mojem mnenju prej škodi kot koristi. Tako naključnim, laičnim poslušalcem in gledalcem, še bolj pa tistim, ki se s tem ukvarjajo. In če so pevci in godci na strokovnih seminarjih, območnih srečanjih pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž deležni vsakoletnih izobraževanj na tem področju, na drugi strani pa mediji ljudsko glasbo zaradi nepoznavanja predstavijo v drugi, napačni luči, v tem res ne vidim nobene koristi. Ampak veliko zmedo. Res pa je, da nastopanje skupin pevcev in godcev v medijih lahko "ustvarja" nove zvezde. Roko na srce, vsaki skupini je v veliko čast, če se sliši po radiu ali vidi na televiziji. Zato zagovarjam, da je avtor oddaje tisti (seveda, če je strokovno usposobljen in ve, kaj počne), ki naredi izbor in predstavi ljudsko glasbo v medijih tako, da je namen tudi izobraževalen.

Poustvarjalci pevskega in godčevskega izročila danes nastopajo na odru. Kako naj se oblečejo, da bodo zadostili postavljenim merilom?

Današnja srečanja pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž postajajo po oblačilni podobi prave "modne revije". In to v negativnem smislu. Dejstvo je, da sta v prvi vrsti pomembna petje in igranje. A pevci in godci – ko se je

ljudska glasba zaradi drugačnega načina življenja preselila na koncertne odre in prireditvene prostore – so tudi prenašalci oblačilne podobe. Pravilne ali napačne. Tega se morajo zavedati! In "šempljenje", čemur smo vse pogosteje priča, ni prava podoba preteklosti.

Če naj bodo nastopajoči oblečeni v folklorne kostume, naj bodo od nog do glave. Sem potemtakem ne sodijo sodobni čevlji, današnji nakit, pri dekletih in ženskah sodobne pričeske brez pokrival ... Kar pa se v praksi vse pogosteje pojavlja. Odklanjamo kostumiranje v "kvazikmečka oblačila" (oblike dindlnov, rožastih kril in predpasnikov ...). Ustrezna kostumska podoba, torej, če bi želeli biti pevci in godci oblečeni "po starem", zahteva strokovno pomoč, raziskavo oblačenja določenega časovnega obdobja in podobno. Paziti je treba, da se izogibajo uniformnosti, to pomeni, da niso vsi enako oblečeni. Saj tako kot danes tudi nekdaj niso bili. Taka oblika oblačenja zahteva veliko časa za raziskavo in še več denarja.

Pogosto si pevci za nastope sešijejo t. i. sodobne obleke oziroma se oblečejo tako, kot se oblačijo zbori. To pomeni, da imajo vsi nastopajoči enake sodobne kostume, enak kroj in enako barvo. Vendar tudi to ni dobra odločitev. Gre sicer za sodobno obleko, pomanjkljivost pa je uniformnost – da so oblečeni vsi enako. Skupine, ki so tako oblečene, za nakup porabijo veliko denarja, a spet to ni najboljša odločitev.

Vsemu temu se nastopajoči lahko izognejo tako, da so oblečeni današnjim prazničnim razmeram ustrezno. To je tudi najbolj primerno in priporočljivo. Če zapišem preprosto: oblečejo naj se v današnja "nedeljska" oblačila. Torej, tako kot gredo k maši, na obisk ... S tem so po oblačilni podobi strokovno ustrezni, poleg tega pa privarčujejo ves denar, ki so ga hoteli nameniti izdelavi ali nakupu drugih oblek. Tega naj raje porabijo za kaj drugega!

Katarina Šetinc

Na Slovenskem deluje precej več pevskih skupin kot godčevskih. Je godcem izvajanje ljudskih viž manj zanimivo ali pa vzrok za to lahko iščemo keje druge?

Dejstvo je, da igranje zahteva obvladanje inštrumenta – potrebnega je torej nekaj povsem "tehničnega" znanja, petja pa se je (vsaj navidezno) lažje lotiti. In vedno je bilo tako. Drugi vzrok lahko iščemo v funkciji godčevstva, saj naj bi godci igrali viže za ples, zaradi česar jim je verjetno bolj zanimivo igrati tako glasbo, na katero znajo ljudje zaplesati (najpogosteje sta to polka in valček). Narodno-zabavna estetika pri tem prevladuje, ker je povsod prisotna in slišna. Taki godci po merilih, ki jih upoštevamo strokovni spremljevalci, ne spadajo več med "ljudske" godce, zaradi česar ne prihajajo na srečanja. Po drugi strani pa tudi mnogi, ki se viž lotijo bolj študijozno, pogosto zvenijo nekako akade-

Predstavljamo

msko in "negodčevsko". Morda je število godčevskih skupin tako majhno tudi zato, ker težko ustrezajo zdaj postavljenim merilom (kar ne pomeni, da bi se morali merilom odreči) in se bolj kot pretekli zvočni podobi prilagajajo današnji funkciji igranja za ples (in zabavo).

Poustvarjalne skupine ne bodo nikoli enake "naturščikom". Je sploh smiselno, da jih med sabo primerjamo?

Da, a cilj primerjanja ne more biti, da bi prve poskušali izenačiti z drugimi. Pomembno pa je pokazati na razlike. Za primerjanje je potrebno, da oboji sodelujejo na istih prireditvah, delavnicah, se medsebojno spoznajo. In treba je ponuditi paleto izobraževalnih dejavnosti za poustvarjalce, kjer sami odkrivajo, v čem je srž na primer večglasnega ljudskega petja, se udomačijo v "drugi estetiki". Od tod naprej gredo svojo pot.

Skupine si ustvarijo neko svojsko glasbeno podobo na podlagi izročila, s katerim so bili njeni člani v stiku. Je prav, da iščejo svoje poti, ali bi bilo bolje, da se zgledujejo po tistih, ki veljajo za bolj uspešne?

Prav je, da iščejo svoje poti. Če želijo, naj jim bo omogočeno spoznati druge prakse, ki jih na primer strokovni spremljevalci jasno in eksplicitno podpirajo ter ob tem utemeljujejo, zakaj jih podpirajo. Brez iskanja lastnih poti bi bila dejavnost sama in ljudska glasba nasploh zelo osiromašena, tega pa si verjetno ne želimo.

Pripravil: dr. BOJAN KNIFIC

